

Referanser: KM 20/91, KR 08/02, KM 10/04, KM 12/18

Arkivsak: 22/00739-1

Høring om endring av regler for saksbehandling i liturgisaker

Sammendrag

Gjeldende regler for saksbehandling i liturgisaker beskriver en prosess som tar cirka halvannet år å gjennomføre fra igangsettelse til en liturgi er vedtatt av Kirkemøtet. Denne saken foreslår en tredeling av arbeidet med liturgier nasjonalt i Den norske kirke, for at det skal finnes flere alternative måter å gjennomføre nasjonalt liturgisk utviklingsarbeid på.

Forslag til vedtak

Kirkerådet sender følgende forslag til regler på høring:

Regler for saksbehandling i liturgisaker

Kapittel 1

§ 1 Formål og virkeområde

Formålet med disse reglene er å sikre god behandling av liturgisaker som skal vedtas av Kirkemøtet eller Kirkerådet. Reglene gjelder ikke for arbeidet med samiske liturgisaker og liturgier på tegnspråk. Biskopen har myndighet til å godkjenne mindre avvik fra de gjeldende liturgiske ordningene.

Kapittel 2 gjelder liturgi for hovedgudstjenesten, eventuelle liturgier for faste dager i kirkeåret og liturgier for dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd.

Kapittel 3 gjelder for andre liturgier. Kirkerådet avgjør i tvilstilfeller om en liturgi behandles etter reglene i kapittel 2 eller 3.

Kapittel 4 gjelder alle liturgier som er vedtatt av Kirkemøtet eller Kirkerådet.

Kapittel 2

§ 2 Igangsetting av en liturgisak. Anmeldelse til Kirkemøtet

Liturgisaker som ønskes utredet, igangsettes etter vedtak i Kirkerådet og med

Bispemøtets tilslutning.

Instansene som er regnet opp i Kirkemøtets forretningsorden §§ 2-1 og 2-2, kan anmelde en liturgisak for behandling i Kirkemøtet, men Kirkemøtet kan bare fatte endelig vedtak om ordninger dersom saken er forberedt i henhold til reglene her.

§ 3 Utredning

Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) er Kirkerådets fagnemnd for liturgisaker og rapporterer til Kirkerådet.

NFG utreder liturgisaker og utarbeider forslag til liturgiske ordninger.

Konsekvenser av forslagene skal utredes, blant annet skal økonomiske konsekvenser tallfestes så langt det er mulig.

NFG kan, i samråd med Kirkerådet, oppnevne arbeidsgrupper til å arbeide med delspørsmål eller enkeltsaker.

§ 4 Høring

NFGs forslag til liturgi sendes Bispemøtet til uttalelse før Kirkerådet sender saken på høring til biskopene og de teologiske fakultetene.

Saken skal også sendes til bispedømmerådene og andre instanser som den enkelte sak gjør det naturlig å høre. Ved mindre liturgiske endringer kan slik høring utelates. Høringsfristen skal normalt være tre måneder, og ikke mindre enn seks uker.

§ 5 Behandling i Kirkerådet og i Bispemøtet

Kirkerådet behandler saken på nytt på bakgrunn av høringsprosessen og oversender saken deretter til Bispemøtet.

På bakgrunn av Bispemøtets uttalelse forbereder Kirkerådet saken til behandling i Kirkemøtet. Dersom Kirkerådet i saksforberedelsen til Kirkemøtet endrer sitt forslag vesentlig fra Bispemøtets tilråding, skal saken sendes Bispemøtet til ny uttalelse.

§ 6 Behandling i Kirkemøtet

Kirkemøtet fatter vedtak i saken i henhold til kirkeordningen § 28.

Kapittel 3

§ 7 Igangsetting av en liturgisak

Liturgisaker som ønskes utredet, igangsettes etter vedtak i Bispemøtet og Kirkerådet.

§ 8 Utredning

Nemnd for gudstjenesteliv utarbeider forslag til liturgi.

§ 9 Behandling i Bispemøtet

Bispemøtet behandler forslaget og gjør eventuelle endringer.

§ 10 Høring

Etter Bispemøtets behandling sendes saken på høring. Ved mindre liturgiske endringer kan høring utelates. Høringsfristen skal normalt være tre måneder, og ikke mindre enn seks uker.

§ 11 Behandling i Bispemøtet

Bispemøtet behandler saken på nytt på bakgrunn av høringsprosessen og oversender

saken deretter til Kirkerådet.

§ 12 Behandling i Kirkerådet

Kirkerådet behandler saken i henhold til kirkeordningen § 30.

Kapittel 4

§ 13 Liturgiske forsøkssaker

Kirkerådet kan gi nærmere regler for liturgiske forsøkssaker.

Kirkerådet skal orientere Kirkemøtet om vedtak som er gjort i liturgiske forsøkssaker.

Etter forsøksperioden tar Kirkerådet stilling til om det skal igangsettes liturgisak.

§ 14 Publisering

Liturgiske ordninger skal publiseres på en hensiktsmessig måte og så raskt som mulig.

§ 15 Utfyllende bestemmelser

Kirkerådet kan gi utfyllende bestemmelser.

Reglene trer i kraft straks og erstatter *Regler for saksbehandling i liturgisaker, vedtatt av Kirkemøtet 2004 og endret i 2018*.

Saksorientering

Bakgrunn

Kirkeordningen § 28 sier:

Kirkemøtet er Den norske kirkes øverste representative og besluttende organ og fastsetter kirkens grunnlag og lære og alle liturgier og gudstjenstlige bøker i kirken.

Tjenesteordning for menighetsprester § 7 sier:

Presten skal utføre sin tjeneste i samsvar med Den norske kirkes ordninger. Gudstjenester og kirkelige handlinger forrettes etter de fastsatte liturgier. Liturgier og ordninger kan bare fravikes når de selv hjemler det.

For å legge til rette for gode prosesser og kvalitetssikrede vedtak har Den norske kirke egne regler for saksbehandling i liturgisaker. Behandling av liturgisaker berøres også i kirkeordningens § 28 Kirkemøtets oppgaver, fjerde og femte ledd, og § 30 Kirkerådets oppgaver, fjerde og femte ledd.

Dagens regler for saksbehandling i liturgisaker kan deles inn i tre faser:

1. Igangsettelse
2. Arbeid med liturgi som skal sendes på høring
3. Bearbeiding etter høring, og endelig vedtak i Kirkemøtet

I alle tre fasene behandler både Kirkerådet og Bispemøtet saken. Dette for å sikre at Kirkerådets ledelse av Den norske kirkes arbeid på nasjonalt nivå henger sammen med Bispemøtets særskilte ansvar for kirkens lære, slik det er formulert i

henholdsvis § 30 og § 31 i kirkeordning for Den norske kirke. Kirkemøtet gjør endelig vedtak i liturgisaker.

Bakgrunn for endringer

Den norske kirke har behov for kontinuerlig liturgisk utvikling i møte med sin samtid. Dagens regler for saksbehandling i liturgisaker gjør at det tar cirka halvannet år fra igangsettelse av liturgisak til vedtak i saken. Underveis behandles hver sak minimum ti ganger: en gang av nemnd for gudstjenesteliv, tre ganger av Bispemøtet, fire ganger av Kirkerådet, en gang av Kirkemøtet og som regel minimum en gang av hver høringsinstans. Ansatte saksbehandlere knyttet til de ulike organene gjør arbeid før og etter hver av de ti behandlingene. Den omfattende saksbehandlingen henger sammen med forståelsen av at liturgier uttrykker lære og at bred forankring er avgjørende for liturgier som er forpliktende og anvendes over flere tiår. Dette er et viktig hensyn i liturgisaker.

Samtidig kan det argumenteres for å forenkle saksbehandlingen knyttet til noen av liturgiene. Dagens regler kan være begrensende med tanke på kontinuerlig liturgisk utviklingsarbeid i Den norske kirke. Det er mye liturgisk kompetanse blant ansatte i Den norske kirke. Liturgier som ikke er vedtatt av Kirkemøtet, og som det heller ikke er behov for at Kirkemøtet vedtar, deles i dag mellom kollegaer, og tidvis også nasjonalt. Dette kan omtales som *liturgisk ressursmaterie*ll. Slike liturgiske ressurser er ikke forpliktende, men er til bruk for menigheter som ønsker det. Eksempel på dette kan være kveldsbønner, liturgi for temagudstjenester, eller kveldsgudstjenester tilpasset ulike aldersgrupper. Bruk av slike liturgiske ressurser skjer som alltid under ledelse og tilsyn i lokalkirken. Kirkerådet vedtok i sak 21/22 følgende tillegg i mandat for Nemnd for gudstjenesteliv (NFG): «NFG er redaksjon for liturgiske ressurser på ressursbanken.no». Med dette har Den norske kirke fått et nasjonalt fagorgan som fortløpende kvalitetssikrer deling av liturgisk ressursmateriell, uten at NFGs vedtak avgrenser hvilke liturgier som den enkelte menighet kan ta i bruk. Denne kvalitetssikringen gir samtidig, sammen med ledelse og tilsyn knyttet til bruk av liturgier, en fleksibilitet knyttet til hvor forpliktende status man skal gi en liturgi som spres fra nasjonalt hold i Den norske kirke.

Anliggende i denne saken er videre å skape en større fleksibilitet knyttet til behandling av liturgier som ikke bare er ressurser, men forpliktende jamfør for eksempel tjenesteordning for menighetsprester. Knyttet til forpliktende liturgier er det mulig å skille mellom liturgier som har en omfattende bruk i møte med store deler av folkekirken, og liturgier som brukes i et mer avgrenset omfang. Gudstjenesten er sentral i Den norske kirkes teologi og selvforståelse, og gudstjenester i Den norske kirke samler i et normalår 4 millioner mennesker. Videre markerer liturgier for dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd viktige hendelser i menneskers liv og uttrykker en teologisk forståelse av disse hendelsene. De er derfor sentrale i Den norske kirkes teologi. I tillegg er de kirkens store møteplasser med folkekirken, årlig gjennom mer enn 20.000 dåp, mer enn 5.000 vielser, mer enn 30.000 gravferder og mer enn 30.000 konfirmanter. Dette er argumenter for å videreføre dagens saksbehandling knyttet til disse liturgiene.

Den norske kirke har også en lang rekke liturgier som i tråd med dagens regler for saksbehandling i liturgisaker må vedtas av Kirkemøtet, men som brukes i et mer avgrenset omfang enn liturgiene nevnt i forrige avsnitt. Dette gjelder for eksempel liturgier knyttet til ansatte, bygg og soknebud. At disse brukes i et mindre omfang, samtidig som de skal være forpliktende, kan være et argument for å ha en enklere saksbehandling av disse. Biskopene er i tett kontakt med menighetenes liv og kjenner mangfoldet av liturgier i Den norske kirke. Det foreslås derfor at det er opp til Bispemøtet å vedta ønske om igangsettelse av slike liturgisaker. Etter en prosess som også inkluderer høring, gjør Kirkerådet endelig vedtak i saken.

Mindre bruk av den omfattende prosessen beskrevet i dagens regler for saksbehandling i liturgisaker, og mer bruk av liturgiske ressurser i ressursbanken og forenklet saksbehandling av liturgisaker initiert av Bispemøtet, vil også være administrativt forenklande. Dette er ikke i seg selv et avgjørende argument for en annen saksbehandling enn i dag; knyttet til sentrale forhold i Den norske kirke er det nødvendig med gode og omfattende prosesser for å kvalitetssikre beslutninger og gi dem legitimitet. En kirke med begrensede ressurser bør like fullt søke administrativ forenkling når dette er hensiktsmessig, for at mest mulig av kirkens ressurser skal kunne brukes i kirkens tjeneste for mennesker i lokalkirken.

Forslag om tre måter å behandle liturgisaker

På bakgrunn av dette foreslås det en tredeling i hvordan Den norske kirke arbeider med liturgier:

1. Dagens regler for saksbehandling i liturgisaker

Dagens saksbehandling i liturgisaker med involvering av nemnd for gudstjenesteliv, høring, vedtak i Kirkerådet og Bispemøtet og endelig vedtak i Kirkemøtet, videreføres når det gjelder liturgi for hovedgudstjenesten og andre liturgier for faste dager i kirkeåret, og liturgier for dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd.

2. Ny forenklet saksbehandling for andre liturgier som er forpliktende i Den norske kirke

Følgende prosess foreslås for disse liturgiene:

1. Bispemøtet vedtar ønske om igangsettelse
2. Kirkerådet behandler sak om igangsettelse
3. Nemnd for gudstjenesteliv forbereder saken
4. Bispemøtet behandler saken
Bispemøtets endringer i liturgien legges inn før saken sendes på høring.
5. Høring
Saken sendes på høring til de teologiske fakultetene, bispedømmerådene og andre instanser som den enkelte sak gjør det naturlig å høre. Alle høringer er i prinsippet åpne. Ved mindre liturgiske endringer kan slik høring utelates. Høringsfristen skal normalt være tre måneder, og ikke mindre enn seks uker.
6. Bispemøtet behandler saken
Bispemøtets endringer i liturgien legges inn før saken sendes til Kirkerådet.
7. Kirkerådet behandler saken i henhold til kirkeordningen § 30.

3. Vurdering av liturgiske ressurser

Nemnd for gudstjeneste er, som vedtatt av Kirkerådet, redaksjon for liturgiske ressurser på ressursbanken.no.

Denne tredelingen skaper en større fleksibilitet enn dagens regler for saksbehandling i liturgisaker. Den grundige prosessen knyttet til sentrale liturgier i Den norske kirke, videreføres. Prosessen fram mot vedtak knyttet til andre forpliktende liturgier, forenkles, og biskopenes får en mer sentral rolle i dette. Delingen av liturgiske ressurser gjennom Nemnd for gudstjenesteliv som redaksjon for ressursbanken.no, videreføres.

Forsøkssaker

Kirkemøtet innførte i 1991 en "Forsøksperm for gudstjeneste og liturgi" (KM 20/91). Bakgrunnen for dette var en bekymring for at ny gudstjenestebok skulle forhindre videre liturgisk utviklingsarbeid. Som det stod i Kirkerådets saksdokument: «De nye liturgiske bøker må finne sin sentrale plass som kirkens gudstjenestebøker. Samtidig må det gis rom for et fortsatt liturgisk fornyelsesarbeid. Disse to hensyn er delvis motstridende og må balanseres i forhold til hverandre.» Kirkemøtet vedtok:

1. Kirkemøtet åpner adgang til at det innføres en ordning med en "Forsøksperm for gudstjeneste og liturgi" i Den norske kirke.
2. Kirkemøtet gir Kirkerådet fullmakt til å godkjenne de liturgier, liturgiske ledd og veiledninger som skal inn i Forsøkspermen.
3. "Retningslinjer for arbeidet med liturgisaker" (vedtatt av Kirkerådet 15. februar 1991) skal følges med de tilpasninger som følger av punkt 2 i vedtaket.
4. Når en liturgi, et liturgisk ledd eller en veiledning fra Forsøkspermen skal godkjennes til permanent kirkelig bruk – og gis godkjenning på linje med kirkens liturgiske bøker – framlegges saken for Kirkemøtet til behandling.
5. Ordninger fra Forsøkspermen som ønskes brukt i menigheten, forelegges menighetsrådet til avgjørelse.

Saksdokumentet til KR 08/02 forteller at følgende forsøkssaker så langt er godkjent¹:

Alternative forbønner i ordningen
Høymesse
Alternative menighetssvar og forbønner i ordningen
Familiegudstjeneste
Dåpslys
Familiemesse
Forsakelsen i gudstjenesten
Mikkelsmess
Salmer 1997
Sammenkjedede prekener
Særskilt om nattverd: Intinksjon, Fredshilsen, Temagudstjeneste,
Nattverdrød
Valg av salmer utenom Norsk Salmebok

I nåværende regelverk står:

§ 7. Liturgiske forsøkssaker

Liturgiske forsøkssaker behandles etter reglene her, men vedtak fattes av Kirkerådet.

I liturgiske forsøkssaker skal de nærmere vilkårene for ordningen, blant annet med hensyn til omfang og varighet, være klarlagt før vedtak fattes.

Når en forsøkssak er vedtatt av Kirkerådet, avgjør menighetsrådet om menigheten skal ta ordningen i bruk, med mindre noe annet blir særskilt bestemt. Aktuelle medarbeidere i menigheten skal gis mulighet til å uttale seg i saken. Menighetsrådet skal vurdere om menighetsmøtet bør få uttale seg i saken.

Kirkerådet skal orientere Kirkemøtet om vedtak som er gjort i liturgiske forsøkssaker.

Etter forsøksperioden tar Kirkerådet stilling til om saken skal fremmes for Kirkemøtet og avgjør om det skal gjennomføres ytterligere utredning eller høringer, jf. §§ 3-5.

¹ <https://kirken.no/globalassets/kirken.no/migrering/vedtak427.pdf>

Så langt det er kjent, har Kirkerådet ikke igangsatt liturgiske forsøkssaker de siste 10 årene. Når reform av hovedgudstjenesten er ferdig, og liturgier for vigsel, dåp og konfirmasjon er revidert, framstår det ikke som umiddelbart nødvendig for å bruke forsøkssaker de nærmeste årene. Det er også uklart om forsøkssaker trenger den utformingen som er beskrevet i tidligere § 7 eller om det kan organiseres på annen måte. På bakgrunn av dette foreslås det å erstatte teksten i § 7 med ny § 13:

§ 13 Liturgiske forsøkssaker

Kirkerådet kan gi nærmere regler for liturgiske forsøkssaker.

Kirkerådet skal orientere Kirkemøtet om vedtak som er gjort i liturgiske forsøkssaker.

Etter forsøksperioden tar Kirkerådet stilling til om det skal igangsettes liturgisak.

Biskopenes myndighet til å godkjenne mindre avvik

I gjeldende regler for saksbehandling i liturgisaker står det: «Reglene gjelder ikke for liturgisaker som vedtas av biskopen.»

Kirkemøtet ba i 2004 Kirkerådet om å delegerer myndighet til biskopene til å godkjenne liturgiske forsøk i sitt bispedømme i gudstjenestereformperioden (KM 10/04). Kirkemøtet vedtok i 2004 også følgende:

Kyrkjemøtet delegerer til biskopane mynde til å godkjenne mindre avvik frå dei gjeldande liturgiske ordningane. Vedtaket trer i kraft straks.

I nytt regelverk foreslås dette tydeliggjort gjennom at følgende formulering tas inn:

Biskopen har myndighet til å godkjenne mindre avvik fra de gjeldende liturgiske ordningene.

Økonomiske/administrative konsekvenser

En forenklet saksbehandling fører til besparelser i administrative ressurser på nasjonalt nivå. Utover dette har ikke saken økonomiske/administrative konsekvenser.